

BOMEN OP DE KOUTER

Meningen van lanterfanter en ‘kenners’ (1893)

Hubert Van Hulle (1827-1900)

Vertaald en becommentarieerd door Luc Devriese

Hubert Van Hulle, ontwerper van het Citadelpark, lag aan de basis van het grootste gedeelte van het negentiende-eeuwse bomenbestand langs Gentse wegen en waterlopen binnen de huidige stadsring. De man moet zich enorm geërgerd hebben aan de wijsneuzigheden en het geklets over het stadsgroen, vooral de bomen in zijn tijd. Die kritiek kwam van allerhande betweters zonder ook maar de minste kennis over het onderwerp. De praatjes werden her en der verspreid en kwamen terecht in de kranten. Van Hulle reageerde daarop en hij schreef die frustratie van zich af in een hoofdstukje van zijn documentair waardevolle boekje ‘Promenades horticoles au Parc de Gand et dans les plantations publiques en général’. Hieronder geven we de passages die te maken hebben met de Kouter in vertaling weer.

De Kouter is zowat elke Gentenaar dierbaar. Men reed er ons rond als hele kleine kindjes. Later speelden we er met kameraadjes en meer dan een onder ons voelde er zijn hart voor de eerste keer sneller kloppen bij een bevallig voorbij ruisend kleedje. Daar trokken we naar toe op verkiezingsdagen, vierden overwinningen of voelden we doffe kolère bij nederlagen. Is het daar niet, tenslotte, dat het ouder wordende publiek graag herinneringen aan voorbijgane tijden komt ophalen en vertellen aan vrienden en kennissen. Dan hebben ze

PROMENADES HORTICOLES
AU
PARC DE GAND
ET DANS LES
PLANTATIONS PUBLIQUES
EN GÉNÉRAL

PAR
HUBERT VAN HULLE

Professeur honoraire à l'École d'horticulture de l'État, à Gand
Jardinier en chef honoraire au Jardin botanique de l'Université de Gand
Inspecteur honoraire des plantations publiques de la Ville de Gand
Professeur honoraire à l'École normale primaire de l'État, à Gand
Chevalier des Ordres de Léopold, de la Couronne de Chêne et du « Mérite agricole »
Officier d'Académie et Officier de l'Instruction publique
Décoré agricole de 1re classe et décoré de la Croix civique de 1re classe
Médaille « Viribus Unitis » de S. M. I. R. et Ap. l'Empereur d'Autriche
Vice-président du Cercle d'arboriculture de Belgique
Membre honoraire ou correspondant de nombreuses sociétés horticoles
nationales et étrangères

GAND
LIBRAIRIE GÉNÉRALE DE AD. HOSTE, ÉDITEUR
Rue des Champs, 47
IMPRIMERIE C. ANNOOT-BRAECKMAN, AD. HOSTE, SUCC^r

—
1893

Afb. 1. het titelblad van H. Van Hulle's boek 'Parc de Gand'.

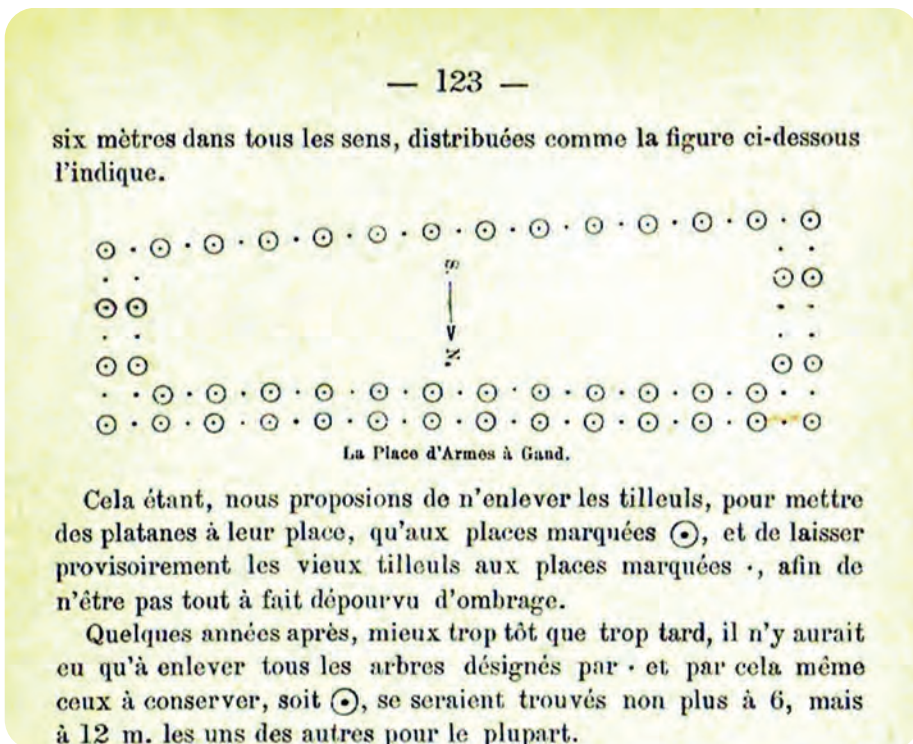

Chariot transplanteur de la maison Dutry-Colson, à Gand.

Afb. 2. 'transplanteur' te koop bij de bekende Gentse firma Dutry - Colson.

het niet zozeer over hun eigen zaken, maar des te meer over die van anderen. Ze kletsen er over alles en nog wat. Mensen die het zelf niet meer moeten of kunnen doen, scheppen er plezier in kritiek te leveren op anderen. Kritiek die misschien wel eens nuttig kan zijn: af en toe zitten er bruikbare observaties tussen duizend waardeloze.

Diezelfde Kouter waarop allen, arm en rijk, jong en oud, militairen en burgers, zwaarwichtige matrones en lichte dametjes, kortom iedereen verliefd is, geeft ruimschoots gelegenheid kritiek te leveren op het stedelijk groenbeleid. Zo bijvoorbeeld wanneer wreedaardige beeldenstormers korte metten maken met de arme linden die al meer dan zestig jaar het sieraad zijn van deze plek. Niettegenstaande de verontwaardigde reacties in de kranten, in weerwil van protesten tot in de gemeenteraad toe, vielen de linden, getuigen van onze oude en jonge liefdes, als dood hout neer. Dood, zoals wij ook eens zullen vallen, met dit verschil dat boomhout daarna nog nuttig is.

Afb. 3. Schema van de boomplantingen op de Kouter in 1880-1882 ontworpen door Van Hulle in opdracht van burgemeester Lippens.

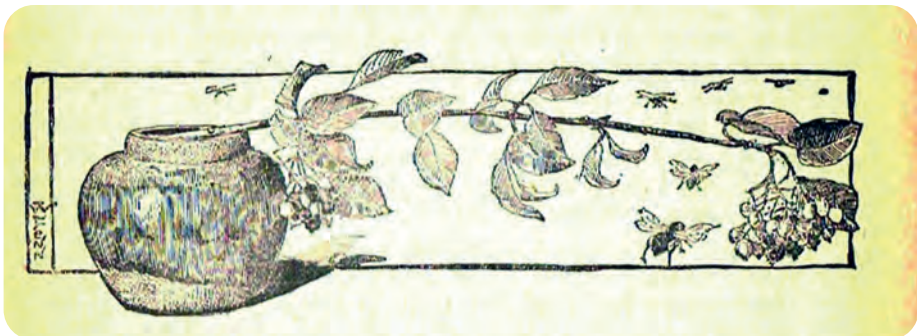
Iedere doffe bijslag die valt, zindert na in het hart van de onwetende praatjesmaker. Over dezelfde linden, waarvoor men graag de hele gemeenteraad het schavot zou opsturen, kan niets kwaad meer gezegd worden. Het is als bij de mensen die men heel hun leven beschimpt, maar die alle deugden toebedeeld worden in de grafrede.

Kletspraatjes van ‘kenners’

“Het is schandalig zulke mooie bomen te vellen... en had men nog voor waardige opvolgers gezorgd... maar olmen! Bah! die bomen zijn vraatzuchtig, hun gebladerte is somber. ze vallen ten prooi aan weezinwekkende rupsen. ’t Zal proper zijn als die beesten zich laten vallen op onze vrouwen en dochters. Bwèerk... de gedachte alleen al bezorgt me kippenvel.”

“Bah...” riposteert iemand, “Ieder wezen heeft zijn vijand en er bestaan geen planten zonder fouten. We moeten erkennen dat de linde een luchtiger en vluchtiger gebladerte heeft. Maar bedenk dat hij een nadeel heeft, van groot belang op een plek als deze: hij begint zijn loof al in juni te verliezen. Dat is de reden waarom we een keuze voor linden moeten veroordelen.”

“Soit”, zegt een derde, “ik geef toe dat de olm niet geschikt is om de linde te vervangen, maar de tamme kastanje is het nog minder. Kwajongens bekogelen ons met zijn vruchten en zijn bladeren vergelen snel. De esdoorn groeit grillig, de eik is erg gevoelig aan ongedierte, de beuk groeit hopeloos traag, de es is enkel geschikt voor rijke en vochtige bodems, de populier is te gemeen en meer dan een maand lang verspreidt hij zijn vervelende katjes uren in het ronde. Er blijven slechts twee acceptabele soorten over: de plataan en de zilverlinde.”

“Je vergist je”, werpen de anderen tegen. “Toegegeven, de plataan groeit uit tot een boom van eerste klasse, zijn takken en kruin zijn pittoresk, majestueus. Zijn bladeren zijn glad en stoten stof af. Maar weten jullie dan niet dat bijna onzichtbare haartjes aan de onderzijde geleidelijk aan loslaten, in de lucht dwarrelen en ondraaglijke irritaties veroorzaken in de luchtwegen van de passanten die dat inademen?”

“Allemaal verzinsels,” antwoordt de eerste. “Heb je ooit gehoord dat de bewoners van de Visserij, waar er zo’n mooie platanen staan, meer last zouden hebben van keelproblemen dan anderen? Zelf zou ik zonder aarzelen voor platanen kiezen, te meer daar de zilverlinde zwak wortelende stekken geeft.”

Nu komt een gematigd heerschap tussen. “We mogen er van overtuigd zijn,” meent hij, “dat de Stad op de minder drukke boulevards bomen van een mooi kaliber bezit en de beste keuze maakt, zelfs als het olmen zijn: goed geleid en gesnoeid, doen ze het nog zo slecht niet. Kijk naar de olmen van de Recolettenlei. Van alle gebreken die de verschillende bomensoorten mogen hebben, hebben zij er nog het minste.”

“Allons,” antwoordt de eerste chicaneur. “Gij zijt altijd bereid alles goed te keuren. Maar kunt ge dat ook met de manier van werken. Waarom beginnen ze niet al in oktober. Was het wel nodig alles zo diep om te woelen, hier aarde weg te voeren, daar nieuwe aan te brengen, alles onderste boven te halen, niet minder dan twee maanden lang? En dat nog wel tijdens het carnaval op ons mooiste plein. Ze hadden de klus veel eenvoudiger kunnen klaren. Het zou zoveel niet kosten. Of liever nog: men had de bestaande bomen kunnen met rust laten. Die arme linden hadden het nog wel een tijdje overleefd.”

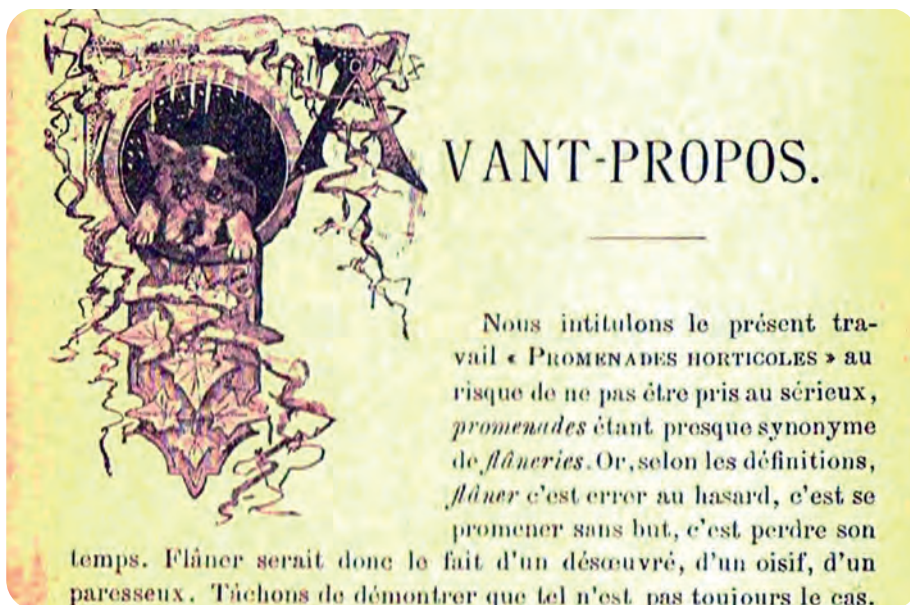
Volgt dan een samenvattende bedenking van een klein oud meneerke dat de hele tijd stilzwijgend geluisterd had. “Vergis je niet. Sommigen beweren dat bij het verplanten in oktober of november, wanneer wortels en takken vol sap zitten, de onvermijdbare wonden gaan rotten, in plaats van helend lidtekenweefsel te vormen. Wat het omwoelen en verplaatsen van aarde betreft, ik heb zelf tot mijn schade ondervonden dat je meer belang moet hechten aan de doorlaatbaarheid van de grond dan aan om het even wat anders. Ook kan men verarmde bodems vervangen door rijkere, ze bij die gelegenheid eventueel bemesten. Niet minder belangrijk is ook dat men de stambasis van de jonge aanplant beschermt zodat de grond niet toegetrappeld wordt en dat het stammetje minstens overdag een hemdje aan krijgt, beschermend tegen de felle zon en blessures. Wees er zeker van: op die manier krijgen we misschien voor de allereerste keer een foutloze aanplant die uitstekend zal floreren.”

Commentaar

In een daaropvolgend gedeelte geeft Van Hulle per boomsoort in kort bestek een antwoord gebaseerd op de toenmalige kennis bij professionelen. Hij had een voorkeur voor olmen (iepen), maar zijn droom werd in de jaren 1930 en opnieuw na 2000 doorkruist door de verwoestende olmen- (iepen-) ziekte, waarvan de schimmelloorzaak *Ophiostoma ulmi*, later *O. novo-ulmi*, nog niet gekend was. Hij gaat ook in op andere zeer reële problemen, vooral vandalisme en in zijn tijd ook belangrijk: het lekken van de ondergrondse metalen gasbuizen. Hij beklemtoont dat ingrijpende snoei beurten en resolute vervangingen van zieke exemplaren absoluut noodzakelijk zijn bij stadsbomen. In stedelijk milieu kan men de natuur langs waterwegen en straten zijn gang niet laten gaan. Dat is onmogelijk. Het grote publiek en de zogenaamde kenners konden daar toen even weinig begrip voor op brengen als nu. Maar Van Hulle zorgde voor stevige replieken.

Bron

Promenades horticoles ... waarin Hubert Van Hulle zijn bevindingen en meningen samenvat, is een heel interessant, maar actueel ongelooflijk zeldzaam boekje. Dat laatste hoogst waarschijnlijk vanwege het buitengewoon snel verzurende papier dat de drukker gebruikte. Het boekje is enkel raadpleegbaar in de UGent Boekentoren en in de verzameling van de Kon. Maatschappij Landbouw- en Plantkunde Gent, momenteel bewaard in Liberas (Liberaal Archief). Het documentatiecentrum DSMG, Begijnhof 46, Sint-Amandsberg, beschikt over een door iedereen bruikbare kopie. Essentiële elementen eruit werden overgenomen in 'Een bomenwandeling in 1893 met Hubert Van Hulle als gids' in: *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 2011 nr. 1, p. 68-74. In dit nummer een vertaling van een deel van het hoofdstukje 'Cancans - Jaseries de flaneurs' uit *Promenades horticoles au Parc de Gand et les plantations publiques en général*. Hoste, Gent, 1893, p. 57-61. Je kan het hele artikel lezen via het Internet als je Hubert Van Hulle en *Ghendtsche Tydinghen* intikt.

Afb. 4. Een van de vele boekverluchtingen.

De afbeeldingen tonen (1) het titelblad, (2) een 'transplanteur' te koop bij de bekende Gentse firma Dutry – Colson, groothandel van gereedschap voor o.a. tuinaanleg, destijds in de Veldstraat, en (3) een schema van de boomaanplantingen op de Kouter in 1880-1882 ontworpen door Van Hulle in opdracht van burgemeester Lippens. Het betrof een heraanleg die de vroegere bomenschikking moest volgen, maar de straatverlichtingspalen en de gas- en waterleidingsbuizen bemoeilijkten dat opzet. Hubert Van Hulle opteerde voor een voorlopig behoud van de bestaande linden (puntjes op het plan) alternerend met nieuwe platanen (omcirkelde puntjes), telkens op 6 meter van elkaar. Bedoeling was de bestaande linden na enkele jaren te rooien, zodat de nieuwe aanplantingen 12 meter van elkaar zouden staan. Maar dat ging niet door. De andere (mooie!) verluchtingen in het povere boekje, waarvan hier enkele voorbeelden, zijn fantasietjes van een ons onbekende hand.